

Bu çalışma, 5–9 Eylül 2012 tarihleri arasında İzmir Karaburun’da düzenlenen

“**kapitalizmin kısılcacında doğa – toplum – teknoloji**” temalı

7. Karaburun Bilim Kongresi’nde sunulmak üzere hazırlanmıştır.

Kongre sırasında bildiriyi dinleyenlerin önceden okumuş olarak tartışmalara katılabilmesi için bu formatta web sitemizde yayımlanmıştır.

Atıfta bulunabilmek için yazar(lar)ın iznine başvurmanızı rica ederiz.

Karaburun Bilim Kongresi Düzenleme Kurulu

26.08.2012

“İSRAF”TAN “REFAH”A: Adalet ve Kalkınma Partisi HÜKÜMETİ’NİN ÇEVRE SÖYLEMİ

Çağla Pınar TUNÇER*

Nahide KONAK**

ÖZET

Son dönemde küresel kapitalizm ile çevre sorunları arasındaki ilişki dikkat çekici bir boyuta ulaşmıştır. Küreselleşmeyle birlikte çevre tahribatı da artmakta; yaşanan ekolojik problemlerin nedeninin kapitalizm olduğu görülmektedir.

Küreselleşmeyle birlikte çok uluslu şirketlerin dünya genelinde hegemonyasını arttırmasıyla, gelişmiş ülkeler ve büyük şirketlerin büyük bir güce eriştiği görülmekte, bu durum az gelişmiş ülkelerde herhangi bir denetim mekanizmasıyla karşılaşmadan doğal kaynakların sömürülmesi sonucunu doğurmaktadır. “Kalkınma” ve “ilerleme” kavramları, bu ülkelerin sömürsünü hızlandırmıştır (Abay ve Demirer, 2000: 39). Bu noktada, mali sermaye ile devletin işbirliği dikkat çekicidir: Harvey’e (2004: 36-39) göre, kalkınmacı devletin işlevi budur, devletin zor kullanma tekeli söz konusu amaç için kullanılmaktadır. Hali hazırdaki durum, “devletin sermaye ile ortakmış gibi davranması”dır. El koyarak birikim, yani özelleştirmeler yoluyla ortak çevresel kaynakların tüketilmesine, doğanın metalaştırılmasına vurgu yapan Harvey (2008:123-124), neo-liberalizmin özelleştirmeyi bir çözüm olarak sunduğunu ve bu durumun genel bir politika haline geldiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’de çevre ve doğal kaynaklar konusundaki genel yaklaşım korumacı olmayıp, kar odaklıdır. Türkiye’nin kapitalizmle entegrasyon süreci, doğa ile ilişkisinde belirleyicidir (Abay ve Demirer,2000:93). Kalkınma ajanslarında da dâhil olmak üzere büyük sermayenin etkisiyle, çevre politikaları konusunda serbest piyasaya yönelik, sermaye birikimi sağlama mantığıyla hareket edilmektedir. Dolayısıyla doğa metalaştırılmış, ekonomik bir araç olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin bir yandan muhafazakâr çizginin “israf” söylemini sürdürdüğü, diğer yandan ekonomik kalkınma kavramını ve enerji tüketimini “refah”la ilişkilendirerek serbest piyasanın enerji yatırımlarını teşvik ettiği ve adeta sermaye ortağı gibi davrandığı göze çarpmaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti enerji politikalarını, enerji verimliliği kararları, HES’ler ve nükleer santral projeleriyle, çevre değil- kar odaklı bir biçimde; büyük sermayenin çıkarları doğrultusunda şekillendirmektedir. İşte bu çerçevede çalışmada, hükümetin izlediği enerji politikaları

doğrultusunda özellikle HES ve nükleer santraller konusundaki söylemleri uygulamaların meşrulaştırılma ve karşı seslerin ötekileştirilme biçimleri açısından analiz edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kapitalizm, küreselleşme, neo-liberalizm, çevre, söylem

GİRİŞ

İnsan değil kar odaklı bir ekonomik model olan neoliberalizm, sermayenin küreselleşmesi doğrultusunda ülkeler arası eşitsizliği arttırmakta, sosyal hakları ortadan kaldırmaktadır (İrge, 2005: 59) . Bununla beraber, ekonomik büyümeyle birlikte nüfus artışı ve gelişen teknoloji, eşitsizliklere yol açtığı gibi, dünyanın ekolojik dengesini de sarsmaktadır. Her ne kadar çevresel tahribatın etkileri küresel boyutta hissedilse de, ulus-devletlerin güç odaklı politikaları, küresel çapta bir işbirliğini engellemektedir (Mazı ve Ercins, 2009: 59-64).

Yaşanan ekolojik krizin nedenleri incelendiğinde söz konusu olan, doğa değil; üretim ilişkilerinden kaynaklanan bir “toplum krizi”(Foster, 2008: 12), bir “ekonomi-politikanın eseridir” (Demirer, 2006: 44). Kapitalizmin sınırsız ekonomik büyüme ideali ve dayattığı yaşam biçimi, küresel boyutta bir doğa tahribatını da beraberinde getirmektedir. “Alternatifsizlik” iddiasıyla hegemonyasını pekiştiren küreselleşmeyi “emperyalizmin yeni ideolojisi” (Abay; Demirer, 2000) olarak nitelendirirsek, “kapitalist emperyalizm” olarak tanımlanabilecek bu “yeni emperyalizm” biçimi, hegemonik güç olma yolunda çeşitli stratejilerin uygulanmasıyla, ekonomik gücün mekânsal açıdan sürekli yer değiştirmesinin bir bileşkesidir (Harvey,2008). “Süper emperyalizm” çağında, IMF, WB, WTO gibi kuruluşlar aracılığıyla hüküm süren neo-liberal hegemonya dikkat çekmektedir (Harvey, 2004: 40). Bu süreçte, küresel ısınma ve refah artışı ikileminin zorlayıcı etkisiyle, sürdürülebilir kalkınma anlayışına geçilmiştir. Çevre sorunlarının küresel boyuttaki etkileri, uluslararası alanda enerji tasarrufu ve verimliliği konularını gündeme getirmiş, bu doğrultuda yenilenebilir enerji kaynakları önem kazanmıştır. Buna göre kalkınma ile birlikte doğanın da korunmasının mümkün olduğu iddia edilmektedir. Çevreyi tahrip etmeden ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi esası temel alınarak enerjinin etkin ve verimli kullanılması, fosil yakıtlardan yenilenebilir enerji kaynaklarına dönüşümü sağlamak gibi politikalar üretilmeye çalışılmaktadır. Bir kavram olarak sürdürülebilirlik “biyolojik anlamda çeşitliliğin korunması,

sosyolojik anlamda sosyal adaletin sağlanması, etik anlamda ise doğal kaynakların korunması” (Bayraktutan, 2011: 19) olarak tanımlanıyorsa da, küresel boyutta durum bambaşkadır.

Az gelişmiş ülkelerin kapitalizme eklenme sürecinde IMF, Dünya bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi kurumların düzenleyici mekanizmaları ve “sermayenin anayasası” olarak nitelendirilebilecek MAI aracılığıyla çok uluslu şirketler, sınır tanımaksızın doğal kaynakların tahribatına yol açmaktadır. MAI’ler sermayenin önündeki tüm engelleri kaldırarak, ulus-devletlerin yasalarının sermayeye göre yeniden düzenlenmesi ve tam anlamıyla liberalleşmenin sağlanmasını hedeflediğinden, bu noktada eşitsizliğe bağlı ekolojik sonuçlar yaşandığı ileri sürülebilir (Abay ve Demirer, 2000:42-59; Dikkaya ve Özyakışır, 2008:164-165).

Küreselleşme aynı zamanda, tüketim kültürünün de yaygınlaşmasına yol açmakta, tüketimi teşvik eden politikalar özellikle az gelişmiş ülkelerde pervasızca gerçekleştirilen çevresel yıkımın boyutunun büyümesine neden olmaktadır. Kapitalist kültürün tüketimi teşvik ederek alışkanlık haline getirmesi, dünyanın bir kısmı açlıkla boğuşurken diğer kısmının obezite tedavisine milyarlar akıtmasının da yegâne sebebi olarak nitelendirilebilir (Mazı ve Ercins, 2009: 64-65; Abay ve Demirer, 2000:26,33; Harrison, 1993). Bu bağlamda, kar odaklı kapitalist sistemin neyin sürdürülebilirliğini sağladığı ortadadır (Demirer, 2006:166). Nitekim, süreç içerisinde sürdürülebilirlik kavramı kapitalist pazar lehine bir niteliğe bürünmüş, büyük şirketler başta olmak üzere ulusal ve uluslararası elitlerin işbirliği ile yönlendirilmeye başlanmış; Kyoto Protokolü de dâhil olmak üzere karbon piyasası çevreci kaygılardan ziyade kapitalist pazarı büyümeye yönelik mekanizmalara dönüşmüştür: Karbon piyasası atmosferi metalaştırmakta ve eşitsizliği artırmaktadır (Konak, 2011:160,175). Bu bağlamda neo-liberalizmin çevre anlayışının kar odaklı olduğu görülmektedir: Kapitalizmin ortaya çıkmasından itibaren, her şey “potansiyel bir mal” olarak görülmeye (Foster, 2008: 34) ve büyüme ve sermaye birikimi için doğa metalaştırılmaya, piyasalaştırılmaya başlanmış; ekonomik bir araca indirgenmiştir. Doğuşundan itibaren kapitalist sistem, merkez-çevre ayrımını yaratarak insanlar da dâhil olmak üzere her şeyi merkezin büyüme ihtiyacına göre ötekileştirmiştir (Foster, 2008:97). Sözelimi, piyasa ilişkilerinin yaygınlaştırılması paralelinde su talebinin giderek artması ve bu alandaki yatırım açığına bağlı olarak, su hizmetleri karlı bir alan haline gelmiştir. Bu nedenle, suyun düşük bir hizmet bedeliyle kamuya sunulmasının hem aşırı tüketime ve doğal tahribata, hem de ekonomik bakımdan kaynak yetersizliğine yol açtığı ileri sürülerek; suyun özel sektöre bırakılması

savunulmaktadır. Özellikle Yeni Sağ tarafından kullanılan bu argümanla, küresel tekeller ve kredi kuruluşlarının da desteğiyle su metalaştırılmıştır (Yılmaz,2009:1-5). Harvey'e göre (2004: 36-39) bu noktada devletin zor kullanma tekelinin mali sermaye lehine kullanıldığı görülmektedir. Özelleştirmeyi çözüm olarak sunan neo-liberalizmle birlikte doğal kaynakların hızla metalaştırılması sözkonusudur (Harvey,2008: 123-124). İnsanın içinde bulunduğu çevrenin ya da ekosistemin bir parçası değil, hâkimi olarak gören” (Orhangazi ve Özgür, 2000: 195) bu anlayış paralelinde, doğanın iktisadi bir kaynak olarak görülmesi, sadece insan'a yararlı olanın gözetilmesine yol açmakta ve çevre politikaları bu “faydacı” anlayış doğrultusunda şekillendirilmektedir (Bıçkı, 2001: 33; Deléage, 2000: 61). Doğal kaynakların bir meta olarak görülmesi doğrultusunda karı maksimize etme eğilimi, çevre tahribatını azaltacak bir takım önlemlerin bile bu eğilime ; “kapitalist üretim biçimine uygunluklarına” göre devreye sokulmasına neden olmaktadır (Demirer, vd. , 2000:182-183). “Serbest piyasa çevreciliği” olarak tanımlanabilecek bu anlayışın temelinde, çevre sorunlarının çözümünün özel mülkiyet olduğu düşüncesi yatmaktadır. Doğal kaynaklar üzerinde özel mülkiyet hakkı savunularak, böylelikle devletin “koruyamadığı” doğal kaynakların, özel mülkiyetin yarattığı bir sahiplenme duygusuyla korunabileceği öne sürülmektedir (Bıçkı, 2001: 33,40-41). Serbest piyasa çevreciliği, piyasa yöntemleriyle iktidarı dağıtıp, üretilen mal ve hizmetlerle birlikte doğanın, dolayısıyla da insanın yaşam kalitesini yükselteceğini iddia etmektedir (Anderson ve Leal, 1996).Bu noktada, ekonomik gerilik ile çevre tahribatının ilişkilendirildiğini ve bu savı güçlendirmek için 3.dünya ülkeleri örneğinden yola çıkıldığını belirtmek gerekmektedir. Söz konusu yaklaşım, ekonomik büyüme ile refah düzeyi ve sürdürülebilir kalkınma arasında pozitif bir orantı kurmakta ve dolayısıyla çevresel tahribatın da engellenebileceğini öne sürmektedir: Ekonomik refah arttıkça doğal kaynakların tahribatı azalacaktır. Şunu da belirtmek gerekir ki, tahribatın en büyük nedeni ekonomik büyüme yetersizliği olarak görüldüğünden, ucuz hammadde ve işgücü kaynağı olan söz konusu ülkelerde gerçekleştirilen “yatırımlar” ve doğa kırımının faili belli olmasına rağmen, Üçüncü dünya ülkelerinin eski teknoloji ve fakirlik (ve borçlanmalar) nedeniyle en çok çevre tahribatı yapan ülkeler olduğu ileri sürülmektedir (Mazı ve Ercins, 2009:60-61; Abay ve Demirer, 2000:16,66); Demirer, vd., 2000:182; Dikkaya ve Özyakışır,2008:144-147; Gupta, 1993). Bu noktada ise, küreselleşmeye olumlu bir değer atfedilmekte ve ulus-devletlerin katılımıyla güçlenecek ulus-üstü denetim mekanizmalarının çevre tahribatını küresel boyutta önleyebileceği varsayılmaktadır (Mazı ve Ercins, 2009: 62; Baykal ve T. Baykal, 2008).

Türkiye'nin kapitalizme eklenme sürecinde de çevre-ekoloji algılayışı benzer bir nitelik taşımaktadır ekonomik büyüme önceliğinde sürdürülebilir kalkınma söylemi dile getirilmektedir. Sözkonusu politikalar Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümeti döneminde hız kazanmış muhafazakâr çizginin söylemindeki dönüşüm dikkat çekici bir hal almıştır. Bu açıdan Adalet ve Kalkınma Partisiye uzanan İslamcı çizginin yaşadığı neo-liberal dönüşümün de incelenmesi yerinde olacaktır.

DÖNÜŞÜM: KÜRESEL İSLAMCILIK

2002 yılından bu yana iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi ile birlikte İslamcı söylemde yaşanan dönüşüm Türkiye'nin kapitalizme eklenme sürecini de yansıtmaktadır. Aynı zamanda İslamın modernizme eklenerek küresel bir söylem haline gelişini de içeren söz konusu süreç, pek çok yazar tarafından İslami calvinizm olarak nitelendirilmektedir.

Tuğal'a (2006) göre İslamcılığın kapitalizme eklenmesi ve kapitalizmin "doğallaşması" ile sonuçlanan bu sürecin baş aktörü Adalet ve Kalkınma Partisi'dir. Söz konusu süreç ortaya çıkan yeni burjuvazi sınıfının iktidar talebi olarak nitelendirilmektedir. Öte yandan, yeni elitler her ne kadar merkez'le çatışsa da, söylem ve politik çizgi açısından Kemalist elitlerden bir farkları kalmadığı ve esasen aynı çizgiyi devam ettiren Neo-Kemalistler olarak adlandırmaları gerektiği de öne sürülmektedir. İslamcı muhafazakârlar cumhuriyet kurumlarının araçsal aklını, Pazar ekonomisini ve pragmatizmini temel alarak neo- muhafazakâr bir söylem geliştirmek zorunda kalmışlardır. Bu bağlamda siyasal İslamcılıktan farklı olarak demokrasi, insan hakları, serbest piyasa ekonomisini temel alan bir duruş sergilemektedirler. Bir anlamda Kemalizm'in İslam ve gelenekle eklenmiş yeni bir versiyonu söz konusudur (Dönmez, 2012).

ULUSAL KALKINMADAN KÜRESEL HEGEMONYAYA

Bilindiği gibi, yerli burjuvazi yaratmanın temel gaye olarak görüldüğü Türkiye'de "kalkınma" sorunu gelmiş geçmiş tüm hükümetlerin odak noktasını oluşturmuştur. Ulusal kalkınmacılık söyleminin etkili olduğu dönemde, İslamcı muhafazakâr görüş de sermayenin devlet kanalıyla özel sektörde birikmesini amaçlamış; milli bir sanayi kurarak Batı'nın tahakkümünden kurtulmak mümkün görülmüştür: Batıyı maddi-manevi alan olarak iki parça halinde yorumlayan bu görüş, Batı'nın sadece tekniğini alarak toplumun kapitalizmin çözücü

etkisinden korunabileceğine inanıyordu. Bu açıdan kapitalizme bakış açısının yüzeysel olduğu ve ekonominin teknik bir konu, bir araç olarak görüldüğü saptaması yerindedir (Yılmaz, 2009).

Tuğal'a (2006) göre söz konusu olan şey, demokrasi, eşitlik, adalet gibi kavramları sahiplenen modernist islamla Batı karşıtlığına dayanan geleneksel islamın süreç içerisinde kaynaştığı yeni bir modeldi. Komünizm ve kapitalizm karşıtı, Adalet, eşitliğe dayanan yeni bir dünya vaadiyle sahneye çıkan İslamcı söylem "Adil Düzen"i beklerken, diğer taraftan bu dünyanın gereklerini de kavramaya ve ekonomi, eğitim, yayıncılık gibi alanlarda kendini göstermeye başlamıştır. 80 darbesinin ardından solun adalet ve eşitlik söylemlerini sahiplenerek ve dış konjonktürün de etkisiyle ılımlı İslam modelinin gündeme gelmesiyle birlikte dönüşüm hızlanmıştır (Tuğal, 2006). 80'lerde Özal'la birlikte liberalizm muhafazakâr söylemi dönüştürmeye başlamıştır (Yılmaz, 2009). Bu dönemde uygulanan neo-liberal politikalar yabancı sermayeye açılmayı hedefleyen ihracata yönelik kalkınma modeline uygun düzenlemeleri içermektedir. Bu açıdan Özal döneminde liberal değerler, Anadolu'nun muhafazakâr değerleriyle harmanlanarak Batılılaşma projesi toplumsallaştırılmıştır (Alpman, 2012: 39). Tüketim kültürünün benimsenmeye ve yüceltmeye başladığı söz konusu süreç Türk sağ tarafından sahiplenilmiş ve yeni bir burjuvazi sınıfı ortaya çıkmaya başlamıştır (Yılmaz, 2009). Özellikle 90'lardan itibaren iyice belirginleşen bu yeni sınıf, İslamcı-muhafazakarlar ile neo-liberalizmin bileşkesi olarak nitelendirilmektedir: Büyük sermayenin dışında kalan kesimi temsil eden bu yeni sınıf, Anadolu sermayesinin hegemonyacı hale gelmesi olarak görülebilir (Doğan, 2012: 91, 95). 90'lı yıllardaki kriz ortamının ve İslamcı belediyelerin seçimlerdeki başarısının da İslamcı söylemin dönüşerek dünyevileşmesine katkıda bulunduğu göz ardı edilmemelidir (Durak, 2012: 50). Belediyelerin ardından iktidarın devralınmasıyla birlikte İslamcı söylem burjuvalaşmaya başlamıştır (Tuğal, 2006). İslami sermayenin iktisadi, dolayısıyla da siyasi gücünün büyümesiyle ortaya çıkan bu sınıf yeni bir blok olarak tanımlanmakta ve temsilcisi olarak Adalet ve Kalkınma Partisi görülmektedir (Doğan, 2012, Kahraman, 2009). Bu noktada 28 Şubat süreci önemli bir dönemeçi temsil etmektedir. Post-modern darbe olarak adlandırılan bu süreç her ne kadar irtica faaliyetlerin durdurulması bağlamında Milli Görüş hareketinin kapsadığı çeşitli dernek, okul, vakıf, gazete, tv ve partiyi kapsasa da uzun vadede İslami sermaye/ yeşil sermaye / Anadolu Sermayesi olarak adlandırılan kesimin dönüşerek ve islamı yorumlayış biçimi açısından dünyevileştirerek iktidara gelmesine yol açmıştır (Yankaya, 2012:29). Bu bağlamda söz konusu yeni burjuva sınıfının MÜSİAD' la ifadesini bulduğu ve dönüşüme bizzat katkıda bulunduğu ileri sürülmektedir. Özal ile birlikte gündeme gelen dernek, laik

elitlerin baskını göz ardı etmeyerek dönemin iktidarı RP'ye mesafeli dumuş, bununla birlikte REFAHYOL Hükümeti döneminde güçlenen İslamcı- muhafazakâr söylemin güçlenmesiyle birlikte iktidarla ilişkilerini pekiştirmiştir. Bu açıdan REFAHYOL Hükümetinin İslami burjuvaziye güçlenmesini sağlamış, söz konusu dönemde MÜSİAD üyesi olan şirketlerin devlet ihalelerindeki payı dikkat çekici hale gelmiştir. Dolayısıyla 28 Şubat süreci büyük burjuvazinin yeni burjuvaziyle alan savaşında bir kare olarak değerlendirilmelidir (Yankaya, 2012; Alpman, 2012:43). Yankaya, 28 Şubat sürecinin bu anlamda bir yenilenme, bir Rönesans olduğunu vurgulayarak İslamcı yeni elitlerin demokratik ve kapitalist sisteme uyum sağlamak zorunda kaldıklarını, zihniyet değişikliğine uğradıklarını dünyevileştiklerini ve iktidar elitinin bir unsuru olduklarını öne sürmektedir (Yankaya, 2012:32-33,37).

Önem taşıyan noktalardan biri de MÜSİAD'ın temsil ettiği kesimdir. MÜSİAD, büyük sermayenin temsil ettiği TÜSİAD'ın aksine sağladığı toplumun içinden çıkan dolayısıyla da biz'den biri imajıyla benimsenmiş ve seçmenine “dindar ve girişimci olunabileceği” mesajını vermiştir (Alpman, 2012: 41). Bu açıdan halk ile yeni burjuvazi arasında özdeşlemeye dayalı bir dikey dayanışma olduğunun altına çizen Durak (2012:48), laik elitlerini dışlayıcı tutumunun aksine halkın içinden gelen bu yeni burjuvazinin yükselişinde söz konusu özdeşleme nedeniyle canla başla çalışan “gönüllülerin” de katkısı olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla bu özdeşleşme, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana dışlanan bir kesimin “güç istemi”ni de harekete geçirmiştir (Durak, 2012:49).

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin tabanı, esasen şeriat düzeni kurmak gibi bir gayeleri olmayan; yaşam standartlarını yükseltmek ve pastadan daha fazla pay almak isteyen yeni kentliler olarak görülebilir (Çağlayan, 2011:354-55). Küreselleşme sürecinde ulus-devletin sarsılmaya başlamasıyla birlikte kaçınılmaz olarak siyasal islamın “İslam devleti” idealini bir kenara bırakarak “küresel İslam” idealini benimsemesi, yeni bir anlayış geliştirmesi söz konusudur. Bu ise, İslam dünyasının liberal demokrasiye adapte edilmesi süreciyle paraleldir. Adalet ve Kalkınma Partisi işte bu bağlamda değerlendirilmelidir (Fuller'den akt. Çağlayan, 354-357). Doğan'a (2012: 86, 92-94) göre Adalet ve Kalkınma Partisi, AB, IMF ve BOP konularındaki “geleneksel tepkileri” pasifleştirerek bir anlamda “rıza” yaratmış, dolayısıyla İslamcılarının sisteme uyum sağlayarak dönüşmesinde etkili olmuştur. Adalet ve Kalkınma Partisi'yi oluşturan kadrolar, “ulusal mutabakat” söylemiyle, kapitalizme eklenme yolunda çeşitli düzenlemeler, neo-liberal reformlar yapmıştır: IMF ile yapılan stand-by anlaşması, vergi reformu, mali milatın kaldırılması, doğal kaynakların özel sektöre açılması

ve TOKİ projeleri bunlardan bazılarıdır. Bu bağlamda Neo-liberal politikaların yanı sıra cemaat ilişkileriyle tabana yayılarak Rıza'nın /sosyalizasyonun gerçekleştirilmesi bakımından söz konusu olan neo-liberalizme eklemleme başarısıdır (Doğan, 2012: 99). Bu bağlamda Adalet ve Kalkınma Partisi, yeni “neo-liberal hakikat” yoluyla Altın Çağ'a geri dönülebileceğini varsaymakta, neo-liberalizmle ve İslami referanslarla örtüşen yeni bir kalkınma söylemi geliştirmektedir (Durak, 2012:50). Nitekim bu yazının konusunu oluşturan çevre söyleminde söz konusu algılayışın işaretleri görülmektedir. Adalet ve Kalkınma Partisi, kapitalizmi ve neo-liberalizmi “alternatifsiz” olarak sunmaktadır (Tuğal, 2006). Kurmuş'a (2010) göre, neo-liberalizm Türkiye'de ciddi bir eleştiriyi karşılaşmadığından, gelişmenin kaçınılmaz- doğal bir sonucu olarak kabul görmüş ve gerek siyasiler gerekse toplum tarafından hızla benimsenmiştir. Bu noktada cumhuriyet'in “muasır medeniyetler seviyesine ulaşma” utkusunun kalkınma-sanayileşme ile bir tutulması ve bu iki kavramla özdeşleşmesinin de rolü olduğu düşünülebilir. Bu bağlamda Türkiye'de “kısmi islamileşme-lerin bir kapitalistleşme” yaşanmaktadır ve neo-liberalizmin gayet doğal bir şekilde benimsenmesinin nedeni, islam'ın kapitalizmle uzlaşmasına vesile olan, “halk'ın içinden gelen” Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı olarak görülebilir (Tuğal, 2006).

TÜRKİYE'DE ÇEVRE SÖYLEMİ

Türkiye'de kalkınma hedefi her zaman öncelikli olmuştur. Bununla birlikte gerek AB Uyum Yasası gerekse çevresel yıkımın yarattığı tahribattan dolayı sürdürülebilirlik kavramı çevre politikasında etkili olmaya başlamıştır. Yıldız (2005), doğal kaynakların sürdürülebilir Kullanımı'nı öngören yeni anlayışın ortaya çıkmasında dünya genelinde hâkim olan “çevreye duyarlı ticaret” eğiliminin etkisini vurgulamakta ve bu süreçte Türkiye'nin kalkınma hızını kesebilecek nitelikte görülen çevre politikalarının reddedildiğini hatırlatmaktadır. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınma anlayışının bakış açısı, insan odaklıdır ve önceliği insanın refahına verdiğiinden doğayı araç olarak nitelendirmekte ve yaşanan tahribatın bir takım teknolojik imkânlarla engellenebileceğini öngörmektedir. Söz konusu anlayışın “kalkınma” vurgusu dikkat çekicidir ve çevre konusunun kalkınmayı engelleyici bir niteliğe bürünmemesi açısından kalkınma kavramıyla bir arada ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Yani temel olarak doğayı koruma değil, ekonomik amaçlar ve insan ihtiyaçları odaklıdır (Kaya ve Bıçkı, 2006:231-249). Dural (2008) sürdürülebilir kalkınma anlayışının benimsendiği Türkiye'de teknokratik iktidarların sanayileşme söylemine ve yaratılan kalkınma karşıtı çevreciler” imajına dikkat çekerek, çevre konusunda toplumsal desteğin önemini vurgulamaktadır.

Özellikle hızlı sanayileşme yanlısı sağ iktidarlar açısından, sanayileşme ve kalkınma ideali yolunda doğal kaynakların hesap vermeksizin kullanılması genel bir eğilim olup, iş imkânı, yaşam seviyesini yükselmesi ve refahın artacağı söylemi aracılığıyla yaratılan beklentilerin, vatandaş açısından da önceliğin çevreye değil, ekonomiye verilmesi sonucunu doğurduğuna dikkat çekmektedir.

Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümetlerine bakıldığında benzer bir ekonomik büyüme idealinin dile getirildiği görülmektedir. 2023'te dünyanın en büyük ekonomilerinden biri olma hedefi doğrultusunda, bu hedefe ulaşmak için türkiye'nin tüm potansiyelinin kullanılması gerektiği söyleminin doğa açısından yarattığı sonuçlar vahimdir. Bu noktada, büyümenin refahla, refahın ise tüketimle ilişkilendirildiği bir anlayışın hâkim olduğunu vurgulamak gerekmektedir (Karakaş, 2012). Yeri gelmişken muhafazakâr söylemin doğayı insana bahşedilmiş nimet olarak görmesinin neo-liberal anlayışla da örtüştüğünü hatırlatmakta fayda var. Burada eski gelenekte yer alan milli kalkınma söylemi değil, özelleştirmelere dayanan ve meta olarak doğal kaynakların paraya çevrilmesine dayanan neo-liberal söylem etkilidir. Parti programında “çevreyi kirleten hiçbir kalkınma ya da üretim modeline müsamaha gösterilmeyeceği, sivil toplum örgütleri ile işbirliğine gidileceği, çevre sorunlarının çözümünde vatandaşların inisiyatif alması teşvik edileceği” belirtilse de; özellikle HES'ler, nükleer sanraller ve madencilik konusunda uygulanan politikalar ve Akkuyu, Bergama ve son olarak Hopa'daki tutum tam aksini göstermektedir. Kentleşme ve konut konularında ise “köklü reformlar” yapılacağı, aykırı kentleşmeye izin verilemeyeceği, imar ıslah planları gerçekleştirileceği, ucuz konutlar üretileceği ve SİT politikasının yeniden gözden geçirileceği belirtilmiş, tüm bunların uygulamadaki yansıması TOKİ'ler, Sulukule örneğindeki gibi kentsel dönüşüm projeleri ve rezidanslar olduğu görülmektedir.

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin söylemleri incelendiğinde, çevre konusunda özellikle kalkınma, gelişme, büyüme, bağımsızlık, refah, dışa bağımlılık gibi kavramlara gönderme yaptığı görülmektedir. Parti programına bakıldığında, sağ geleneğin dayandığı kalkınma ve refah söyleminin temel argümanları göze çarpmaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümetlerinin çevre politikalarını meşrulaştırmak için argümanlarını bazı söylemsel temalar çerçevesinde öne sürdüğü görülmektedir. Parti programına yansıyan hızlı kalkınma söylemini destekleyen bu temaları birkaç başlık altında toplayabiliriz.

- “Kaynaklarımız çok, enerji potansiyelimiz büyük.”

“Ülkemizin turizmını, tabiat varlıklarını, sit alanlarını, tarım alanlarını, ormanlarını ülkemizin zenginliği olarak kabul etmemiz gerekir ancak ihmal etmemiz gereken bir nokta da Türkiye'nin enerji kaynaklarıyla ilgili zenginliğidir. Onları da görmemezlikten gelmemeliyiz” (Taner Yıldız, Hürriyet, 20.04.2012)

Türkiye'nin enerji kaynakları bakımından zengin ve büyük bir potansiyele sahip olduğu sıkça dile getirilmekte, doğal kaynakların ekonomik değer açısından ele alındığı dikkat çekmektedir. Türkiye'nin taşı toprağı altın” dır (Güler, Hürriyet, 13.07. 2008). Doğal kaynaklar birer metadır. Bu nedenle var olan “potansiyeli” ortaya çıkarmak adına yapılan madencilik, HES gibi çalışmalar “yerli kaynakları geliştirmenin yollarından bir tanesi” (Taner Yıldız, Hürriyet, 21.07.2011) olarak hızlı kalkınma idealinin araçlarıdır.

“Tüm renkliliğiyle, benzerlikleri ve farklılıklarıyla; kısaca eşsiz zenginlikleriyle Türkiye, kendi içinde, bölgesinde ve tüm dünyada yeniliğin, kalkınmanın, barışın, huzur ve refahın öncüsü olmaya aday bir potansiyele sahiptir. Yeter ki, siyasi irade ve kararlılık sahibi kadrolar tarafından yönetilsin”

“Türkiye'nin sorunları çözümsüz değildir. Çünkü Türkiye'nin zengin yer altı ve yer üstü doğal kaynakları vardır... O halde çaresiz değiliz. Bu büyük potansiyeli mutlaka harekete geçirmeliyiz. Partimizin siyaset sahnesindeki varlık nedeni budur, Türkiye'nin büyük potansiyelini harekete geçirerek halkımızı mutlu ve ülkemizi itibarlı kılmaya kararlıyız.”

Türkiye'nin potansiyelinin-yani hakettiği gibi lider olmasının gerçekleştirilmesi ve geçmişteki itibarını geri kazanarak altın çağına dönmesi, doğal kaynaklara dayanan bir güç söylemi ile dile getirilmektedir. Bu bağlamda doğal kaynaklara bakış açısının çevreci kaygılardan uzak, tamamen pragmatik olduğu görülmektedir.

.....ülkeminin kalkınmasının önündeki tüm engelleri ortadan kaldırmayı, Türkiye'yi layık olduğu aydınlığa kavuşturmayı amaçlamaktadır.

Yillardır atıl bırakılan beşeri ve fiziki kaynaklarını harekete geçirerek ülkemizi sürekli üreten ve üreterek büyüyen bir ülke haline getirecek(tir).

Türkiye'nin enerji açısından dışa bağımlı olduğu, kaynaklarının önemli bir kısmını enerji ithaline ayırdığı sıklıkla vurgulanmaktadır.

- “Çok enerji tüketiyoruz, fakat karşılayamıyoruz. Dışa bağımlıyız, nükleer enerjiden başka çaremiz yok”

Türkiye enerji ihtiyacını karşılayamadığı için enerji ithal etmek zorundadır ve bu durum dışa bağımlılık yaratmakta, ülkenin gelişmesine ket vurmaktadır. Nükleer santraller başta olmak üzere HESler, madencilik faaliyetleri, kömür ve linyit yataklarına yönelik neo-liberal politikalar bu söylemle meşrulaştırılmaktadır. Dışa bağımlılık enerji konusuyla sınırlandırılarak tek sebepmiş gibi sunulmakta, Türkiye'nin ekonomik sorunlarının tek nedeni kendi enerjini karşılayamaması gibi gösterilerek diğer faktörler gizlenmektedir.

“Sadece termik santrallerle, ithale mahkum olduğumuz doğalgazla, fuel oil’le, hidroelektrik santrallerle yürüyemeyiz..... Nükleer santral inşa ederek hem ucuz elektrik üreteceğiz hem dışa bağımlılıktan kurtulacağız” (Erdoğan, Hürriyet, 31.05. 2012).

“Bizim problemimiz enerjidir. Bizim enerjimizi azaltan, enerjidir. Çünkü dışa bağımlıyız. Türkiye doğalgaz bağımlısı hale getirilmiş.” (Zafer Çağlayan, Hürriyet, 10.07.2011).

Bakanlık’a göre elektrik ihtiyacının tamamına yakını ithal edildiğinden, Türkiye enerji konusunda %70 oranında dışa bağımlıdır (Hürriyet, 13.11.2011). Dolayısıyla da eldeki enerji kaynaklarını kullanmanın yanı sıra nükleer santraller de kurmak zorundadır (Hilmi Güler, Hürriyet, 18.01.2008). Böylece gidişat tersine dönecek, Türkiye bölgesel açıdan önemli bir enerji ihracatçısı haline gelebilecektir.

“2020’ye kadar elektrik üretimi için bütün kaynaklarımızı kullansak bile yine de Türkiye'nin elektrik ihtiyacının büyük kısmı dış kaynaklardan sağlanacak. Elektrik üretmek için ya kömür ya doğalgaz ya akaryakıt ithal edeceğiz ya da nükleer güç santrali kuracağız. Elektrik ithal edeceğimiz komşularımızın bile elektriğe ihtiyacı var. Bugün Irak, Suriye, Nahcivan ve Gürcistan'a elektrik satıyoruz” (Hilmi Güler,Hürriyet, 17.01.2007)

“Türkiye büyüyen gelişen yapısı ile nükleer güç santrallerinde en az üç ana santralde 12 ünitelik bir yapıyı kurgulamak durumunda. Çünkü 2023 yılındaki enerji ihtiyacımız şuanki bulunduğumuz rakamların tam iki katına karşılık geliyor. O yüzden ortaya koyduğumuz modele ilgi gösteren bir elin parmaklarından daha az bütün yatırımcılarımızı ben tekrar nükleer güç santrallerinin yapımı için davet ediyorum (Taner Yıldız, Hürriyet, 21.04.2012).

Gelecekteki “Büyük Türkiye” idealinin gerçekleştirilebilmesi için yerli yatırımcılarımızla nükleer santrallerin kurulması gerekmektedir. Muhafazakâr sağ’ın söylemlerinde sıklıkla görülen kalkınma hedefi ve “milli” sanayi vurgusu dikkat çekmektedir.

“Türkiye gibi artan ulusal gereksinimlerini karşılamak amacıyla enerji arz kaynaklarına nükleer gücü dahil etme zorunluluğunda bulunan ülkeler için hayati önem arz etmektedir... “Güvenli, güvenilir, maliyeti düşük ve çevreye duyarlı enerji kaynaklarından istifade etmek kalkınma stratejilerimizin odağını oluşturmaktadır.

Türkiye iddialı bir nükleer güç programını başlatmıştır. Ve ülkenin enerji ihtiyacını sürdürülebilir şekilde karşılamak için bu programı kararlılıkla uygulayacaktır. Hedefimiz 2030 yılında elektrik üretimimizin yüzde 10'unu nükleer güç kaynaklarından sağlayacak duruma gelmektir.”(Erdoğan, Hürriyet, 27.03.2012).

Nükleer enerji, başlı başına milli bir mesele olarak nitelendirilmektedir. Türkiye, hem “ulusal gereksinimlerini karşılamak” hem de çevreyi korumak için nükleer enerjiye geçmek zorundadır. Ulusal gereksinim tanımı içerisinde gelecek yılların enerji ihtiyacının karşılanması hedefinin yanısıra, refahın giderek yükseldiği iddiasının da yer aldığını belirtmek gerekir. Nükleer enerji aynı zamanda nükleer güç olmak demektir ki böylelikle geleceğin “Büyük Türkiye”sini gerçekleştirmek mümkün olacaktır. Diğer bir husus, nükleer enerjinin tezat bir biçimde “sürdürülebilir” enerji kaynağı olarak tanımlanmasıdır. Bu ise sürdürülebilirlik kavramının esasen çevre değil kalkınma odaklı tanımlandığını göstermektedir.

Türkiye'nin elektrik tüketiminde yıllık %7'lik artış olduğunu (Maliye Bakanı Şimşek, Hürriyet, 04.02.2011), tüketimde Çin'den sonra ikinci sırada yer aldığı ve yakın gelecekte söz konusu tüketimin daha da artacağı vurgulanarak (Bakanlık, 13.11.2011) nükleer santrallere ve HES'lere olan gereksinim meşrulaştırılmaktadır.

Bu yaz günlerinde ihtiyaç arttı. Önceki gün cumhuriyet tarihinin en yüksek değeri 715 milyon kilovat saat ile gerçekleşti.” (Yıldız, Hürriyet, 21.07.2012).

Buna göre Türkiye'nin doğalgaz, petrol gibi enerji kaynakları bulunmadığından ve ABD gibi enerji rezervlerini kontrol altına alamadığından nükleer santraller kurması zorunludur ve bu noktadaki eksikliğini nükleer santrallerle kapatması şarttır (Kılıç, Hürriyet, 06. 09. 2010). Böylelikle nükleer santrallerin yanısıra ABD politikalarının da bir anlamda güç unsuru olarak değerlendirilerek olumlandığı düşünülebilir.

Temel amaç doğal kaynakların “verimli” kullanılması olduğundan, şu zamana kadar devletin hantal yapısı nedeniyle yeterince yararlanılamayan doğal kaynaklardan özelleştirmeler yoluyla maksimum yarar sağlanacaktır:

“Özelleştirmeye ilgili irademizde herhangi bir değişiklik yok, en önemlisi bu. Şu ana kadar kamu eliyle verilen bu hizmetlerin özel sektör eliyle verilmesinin doğru olacağına inanıyoruz” (Yıldız, 08.05.2012).

Yıldız, “Özel sektörün yapacağı tesislerle beraber Türkiye’de yerli kaynaklarının en önemlisini oluşturan taş kömürünün ve linyitin temeli atılmış olacak. Türkiye’nin dört bir yanında bu kaynaklar var ve bu çalışmalara devam ediyoruz. Bu çalışmaları yerli kaynakları geliştirmenin yollarından bir tanesi olarak görüyoruz” dedi (Yıldız, Hürriyet, 21.07.2011).

- “Daha önceki hükümetler doğal kaynaklarımızı değerlendiremedikleri için geri kaldık”

Bir başka nokta, yeni elitlerin Kemalizmle hesaplaşması bağlamında önceki dönemlerin devletçi-planlamacı kalkınma anlayışını eleştirmeleridir. “Bürokratik oligarşi”nin engellemeleri ve baskıcı anlayışının Türkiye’nin kalkınmasını engellediği sıkça dile getirilmektedir (Erdoğan, 04.09.2012). Dolayısıyla hükümetin politikası yapılamayanları gerçekleştirmeye ve “geçen zamanı telafi etmeye” yöneliktir (Yıldız, Hürriyet, 01.06.2011).

“Daha önce tren (enerji konusunda) yanlış yöne gidiyordu. Yapılan anlaşmalar, uygulanan politikalar nedeniyle tren yanlış bir yöne gidiyordu. Biz önce bu trenin raylarını değiştirdik. Artık tren doğru yöne gidecek. Bu yerli kaynaklara dönüş demektir. Kömüre dönüş demektir. Kullanmadığımız suya dönüş demektir. Esen rüzgârı enerji üretiminde kullanmaya dönüş demektir. Yerli kaynaklarımızı kullanmaya dönüş demektir” (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler, Hürriyet, 30. 06.2007).

Türkiyenin hakettiği ve geçmişte olduğu gibi lider ülke olmasına ket vuran söz konusu engeller, dışarıdan ve içeriden türkiyenin gelişmesini istemeyen güçler, lobiler olarak görülmektedir. Dolayısıyla dışa bağımlılığı sürdüren bu faktörlerin ortadan kaldırılarak yerli kaynaklarla kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve refah hedefi söz konusudur.

- “Yerli Kaynak’a dönmeliyiz”

Hükümetin yerli kaynak vurgusu, önceki dönemlerin “milli sanayi” söyleminin bir uzantısı olarak görülebilir. Kömür gibi fosil yakıtların “yerli kaynak” olarak yüceltilmesine bakarak, çevresel kaygılar güdülmediğini öne sürmek yanlış olmaz.

Daha önce tren (enerji konusunda) yanlış yöne gidiyordu. Yapılan anlaşmalar, uygulanan politikalar nedeniyle tren yanlış bir yöne gidiyordu. Biz önce bu trenin raylarını değiştirdik. Artık tren doğru yöne gidecek. Bu yerli kaynaklara dönüş demektir. Kömüre dönüş demektir. Kullanmadığımız suya dönüş demektir. Esen rüzgârı enerji üretiminde kullanmaya dönüş demektir. Yerli kaynaklarımızı kullanmaya dönüş demektir.....Biz eskiden doğal gaza bağımlılıktan dolayı su kaynaklarımızın yüzde 35’ini kullanıyorduk. Biz elektrik fiyatlarını doğal gaz fiyatlarını belli bir düzeyde tuttuk. Bunu da yerli kaynakları kullanarak başardık. Şimdi kömür yatırımları, hidroelektrik santralleri, rüzgâr enerjisine dönüş oldu. Bu sayede biz elektriğe 5 yıldır zam yapmadık”(Güler, Hürriyet, 30. 06. 2007)

“Enerji konusunda elimizden geldiği kadar dışa bağımlılığı azaltmaya çalışıyoruz. Yerli kaynaklara yöneliyoruz. Burada da yenilenebilir enerji üzerinde duruyoruz. Bundan kastımız boşa akan dereler, hidroelektrik santraller. Bunun dışında rüzgâr santralleri. Yine bunun dışında güneş enerjisinden elektrik elde edebilecek kaynaklarımızı ortaya çıkarmak. Bunları ihmal etmişiz. Bunu kullanmak gerekir” (Güler, Hürriyet, 13.07. 2008).

Yerli kaynakların kullanılmasıyla dışa bağımlılığın azalacağı, israf edilen bu kaynakların değerlendirilemesiyle refahın artacağı vurgulanmaktadır. Yerli kaynakların değerlendirilmesi konusunda ise yabancı ortaklı özel sektörün devreye gireceği ortadadır.

- “Refah artacak”

Nükleer santraller konusunda diğer bir söylem de, bu santraller sayesinde Türkiye'nin enerji darboğazını aşarak hızla sanayileşeceği ve refah seviyesinin yükseleceğidir. Nükleer santraller, refah ve zenginlikle özdeşleştirilmekte, Türkiye'nin çağ atlaması için bir basamak olarak nitelendirilmektedir.

“Bizim hedefimiz önce insandır. İnsanın refahı için atmamız gereken bütün adımları atacağız. Artık nükleer enerjide insan hayatını tehdit eden unsurlar adeta yok edilmiştir” (Erdoğan, Hürriyet, 31.05.2012).

Özellikle Hükümetin 2023 Türkiye'si hedefinde bu söylem belirgindir. 2023'te kişi başı gelir 25 bin dolara yükselecektir ve bu ivmede nükleer santraller vasıtasıyla enerji üretiminin, dolayısıyla da hızlı sanayileşmenin rolü büyük olacaktır (Erdoğan, Hürriyet, 28.03. 2011).

- “Enerji harcamaları Türkiye'ye ket vuruyor, bu harcamalar olmasa global oyuncu olabiliriz.”

Diğer bir söylem enerji kaynakları açısından dışa bağımlılığın yarattığı ekonomik sıkıntının Türkiye'nin gelişmesi yönünde bir engel teşkil ettiği yönündedir. 2011 yılının ilk çeyreğinde yüzde 11'lik büyüme ile şampiyon olan Türkiye (Çağlayan, Hürriyet, 10.07.2011), Avrupa'nın 6., dünyanın 16. büyük ekonomisi olarak (Erdoğan, 27.03.2012) enerji sorununu çözdüğü anda lider bir ülke olabilecek potansiyele sahiptir, “global bir oyuncu” dur (Çağlayan, Hürriyet, 10. 07. 2011). Nitekim 2008 yılında İzmir'in Menderes İlçesine bağlı Efemçukuru Köyü'nde yapılan kamulaştırma, bu bakış açısının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bölgede köylüler tarafından satılmak istenmeyen 35 parsel arazi, “Yurt savunması için acil durum” olarak tanımlanan Kamulaştırma Yasası'nın 27. maddesine göre kamulaştırılarak Kanadalı Eldorado Gold'un uzantısı olan Tüprağ Metal Madencilik'e verilmiştir (Hürriyet, 04.01.2008).

“Nükleer enerjiye bakışımız bir anlık değil, uzun vadelidir. Biz bu işe ciddi olarak giriyoruz. Sadece ticari amaçla değil. Milli bir bakış açısı ile bakıyoruz” (Güler, Hürriyet, 18.01. 2008).

“Yatırım sayesinde ithal edilen fosil yakıtlar için her yıl ödenen 10 milyon lira tutarındaki yerli kaynağın yurt dışına çıkması engellenmiş olacak, ... Var olan potansiyelimizi tam manasıyla kullanabiliyor değiliz. Vakit kaybetmeden bu alandaki yatırımlarımızı hızla artırmalı, yerli, milli ve yenilenebilir kaynaklarımızdan daha fazla istifade etmeliyiz (Erdoğan, Hürriyet, 04. 09. 2010).

"2010 Avrupa büyüme şampiyonu olduk. 2011'in ilk çeyreğinde dünyanın büyüme şampiyonu olduk. Bunları söylerken de içim titriyor. Bunu bir heyecan, aşkla söylüyorum..... Biz ancak büyümeyle istikrar ve istihdam meselesini çözeriz. Büyümeyle ancak büyük Türkiye idealini gerçekleştirebiliriz. Biz ancak büyüyerek, gelişerek Atatürk'ün bize vermiş olduğu muasır medeniyetler seviyesine ulaşabiliriz. Burada 2023 hedefimiz çok nettir. 500 milyar dolar ihracat, kişi başına 25 bin dolar gelir. Olur mu? Bal gibi olur” (Çağlayan, Hürriyet, 10.07.2011).

Sürdürülebilir kalkınma söyleminin dile geldiği aşağıdaki satırlarda görüldüğü gibi çevre sorunlarının yarattığı maliyet, AB uyum sürecinde çevre konusunda gündeme gelen zorunluluklar ve buna ilave olarak yenilenebilir enerji konusundaki yatırımların gerekliliği gibi konular, ulusal refaha ket vuran faktörler olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla çevre mi refah mı sorusunun yanıtı refah'tır.

“Partimiz, çevre sorunlarına hem sağlıklı bir ortam sağlanması, hem de ulusal maliyetlerin azaltılması açısından bakmaktadır.”

“Sanayileşme ve kırsal alanlardan kentlere göç hızla büyüyen çevre sorunlarını ortaya çıkarmıştır. Bugün çevre maliyetleri, sanayileşen her ülkede ulusal refahı derinden etkilemektedir. Partimiz, bir yandan sürdürülebilir bir kalkınmayı hedeflerken öte yandan bu kalkınmanın çevreye maliyetinin asgari düzeyde tutulmasına özen gösterecektir.”

- “Yapılması gereken, tüm enerji kaynaklarını kullanmaktır. Fakat yine de yetersiz kalacaktır.”

Hızlı sanayileşme söylemine paralel olarak Türkiye'nin tüm doğal kaynaklarını enerji kaynağı olarak değerlendirmek gerektiği sıklıkla dile getirilmektedir. Doğal kaynakların ekonomik değeri üzerinden öne çıktığı görülmektedir. Bu ise doğal kaynakların meta olarak algılandığının bir göstergesidir. Özellikle yer altı kaynakları söz konusu olduğunda bu anlayış göze çarpmaktadır. Bir yandan temiz enerjiden bahsedilirken, diğer taraftan kömür, linyit gibi fosil yakıtların öne çıkarılması ve çok tartışılan altın madenciliğinin desteklenmesi, doğal kaynaklara çevresel değil ekonomik kaygılarla yaklaşıldığının göstermektedir. Buradaki “özel sektör”ün artık yabancı ortaklı “milli burjuvazi” olduğunu belirtmeye ise gerek yoktur.

“Madencilikte yeni bir boyuta, kimyasallara geçtik. Yani madeni ham olarak satmak yerine katma değeri yüksek uç ürünlere gitmek. Bu ürünler için de fabrikalar kurulmasını istiyoruz. Türkiye'nin taşı toprağı altın. İstikbal artık göklerde değil, derinlerde diyoruz. Maden gelirlerimiz katlanarak artıyor. Sondajlarımızda 200 bin metreye ulaştık. Şimdi ise 1 milyon metre sondaj hedefine ulaşıyoruz, “ (Güler, Hürriyet, 13.07.2008).

ENERJİ ve Tabii Bakanı Taner Yıldız, Türkiye'nin yeraltı zenginliğini harekete geçirmeyi hedeflediklerini vurgularken, bunun için özel sektörün harekete geçtiğini söyledi... Yıldız, “Yer altında çok kömür var. Bu kömürleri çıkarmamız lazı” dedi. (Yıldız, Hürriyet, 03.08.2011).

“Özel sektörün yapacağı tesislerle beraber Türkiye'de yerli kaynaklarının en önemlisini oluşturan taş kömürünün ve linyitin temeli atılmış olacak. Türkiye'nin dört bir yanında bu kaynaklar var ve bu çalışmalara devam ediyoruz. Bu çalışmalarını yerli kaynakları geliştirmenin yollarından bir tanesi olarak görüyoruz” (Yıldız, Hürriyet, 21.07.2011).

Bununla birlikte, Türkiye'nin potansiyel olarak görülen enerji kaynaklarının hedeflenen sanayileşme hızı için “yetersiz” kalacağı da vurgulanmaktadır. Bu nedenle tüm kaynakların yanı sıra nükleer santraller de devreye sokulmak zorundadır.

Dünyada enerjinin; kömür, doğalgaz, hidroelektrik santrali, yenilenebilir enerji ve nükleer güç santralleri olmak üzere 5 sütun üzerine kurulduğunu ifade eden Güler, “Türkiye'de enerji 3 sütun üzerine kurulu. Nükleer güç santrali ve yenilenebilir enerji sütunları eksik. Biz bu eksiklikleri gidermeye gayret gösteriyoruz” diye konuştu. (Hürriyet, 17.01.2007).

Rüzgârım, jeotermilim, güneşim var, termik imkânlarım var. Bunlarla beraberde elde edebileceğim kapasite belli zaten. Benim buna ilaveten nükleeri de koymam gerekiyor. (EKONOMİ Bakanı Zafer Çağlayan, Hürriyet, 10.07.2011).

Taner Yıldız, Türkiye'nin her tarafını rüzgar santralleriyle donatsalar bile böyle bir sistemin çalışmayacağını anlatırken, şöyle konuştu: “Biz bunları baz yük dediğimiz nükleer ve doğalgaz santrali gibi senenin hemen hemen bütün saatlerinde çalışabilecek bir yapının üzerine oturmalıyız ki Türkiye'nin enerji tüketen noktaları sıkıntıya düşmesin. Mersin'de Sinop'ta nükleer santral yapıyorsak, mutlaka bu rüzgâr santrallerini, su santrallerini desteklemektir veya tersi.” (Yıldız, Hürriyet, 27.02.2011).

Petrol ve doğalgaz gibi fosil yakıtların “yetersiz” olduğu türkiye’de bu kaynaklara yapılan harcamaların “ayağımıza pranga vurduğu” dile getirilirken, nükleer santraller için gerekli olan hammaddelerin türkiye’de bulunduğu vurgulanmaktadır (Suat Kılıç, Hürriyet, 06.09.2010). Böylelikle nükleer enerjinin milli bir kaynak olarak değerlendirildiği görülmektedir: Bu ise dışa bağımlılığı ortadan kaldıracak “alternatif enerji kaynağı” olarak nükleer santralleri meşrulaştırmaktadır. Amaç, tüm “zenginliklerimizi” kullanarak büyüme hedefini gerçekleştirmektir.

“Her vesileyle ifade ediyoruz, maalesef enerji bakımından dışa bağımlı bir ülkeyiz. Petrol, doğalgaz zengini bir ülke değiliz. Petrol ve doğalgaz ihtiyacımızı yurt dışından karşılıyoruz. Yeri geliyor yine enerji ihtiyacımızı karşılamak adına dışarıdan kömür ithal ediyoruz. Sadece kömür ve doğalgaz ihtiyacımızı karşılamak için her yıl 25 milyar dolar döviz yurt dışına gidiyor. Bu noktada çok ciddi bir kaybımızı oluyor. Bu kaybımızı telafi etmenin en önemli yollarından biri de alternatif enerji kaynaklarımızı devreye sokmaktır. Zira fosil kaynaklar bakımından kıt ve yoksul olsak da alternatif enerji kaynakları bakımından son derece zengin bir coğrafyaya sahibiz. (Erdoğan, Hürriyet, 04.09.2010).

Bu su burada akarken bizim buraya bakmamız yanlış. Biz hem bu tabiat varlıklarından istifade edeceğiz, hem de enerji üreteceğiz.” (Eroğlu, Hürriyet, 04. 07. 2008).

“Yenilenebilir enerji konusu bizim en büyük zenginliklerimizden birisi. Rüzgârda bizim 10 milyar dolarlık bir piyasamız var. Şu anda yatırımcılar sıraya giriyorlar (Güler, Hürriyet, 30.06.2007).

- “Nükleer enerji daha ucuz”

Öne çıkan en belirgin söylemlerden biri de, nükleer enerjinin ucuz enerji olduğudur. Türkiye, enerji kaynakları açısından dışa bağımlı olduğundan, milli gelirin büyük bir kısmı dışarıya gitmektedir. Bu kayıp ise Türkiye'nin gelişerek dünya liderliğine oynaması açısından bir engel teşkil etmektedir. Özellikle Rusya ve İran ile olan doğalgaz anlaşmaları hatırlatılarak, Türkiye'nin nükleer enerji sayesinde bu bağımlılıklardan ve zararına anlaşmalardan kurtulacağı vurgulanmaktadır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 3 yıllık doğalgaz parasıyla Mersin-Akkuyu'ya 4 ünite nükleer santral kurulabileceğini açıkladı. (Hürriyet, 13.11.2011)

EKONOMİ Bakanı Zafer Çağlayan, Mersin ve Sinop'ta kurulması planlanan nükleer enerji santralleriyle yıllık 85 milyar kilowatt saat enerji üretileceğini, bu miktarın doğalgaza kıyasla 3 milyar 680 milyon dolar daha az maliyetli olduğunu söyledi. (Hürriyet, 10.07.2011)

2020-23'te Akkuyu işletmeye alındığında elektrik tüketimimizin beşte birini nükleerden karşılayacağız. Japonya, Güney Kore petrol ve doğalgazın yüzde 100'ünü ithal ediyor, buna rağmen ithalat oranları bizden düşük. Niçin? Nükleer santralden yararlanıyor.” (Yıldız, Hürriyet, 19.03.2011)

- “HES'ler sayesinde yeşiliz.”

Dikkat çeken diğer bir söylem, çevre politikaları doğrultusunda gerçekleştirilen HES, nükleer santral, 2-B Yasası gibi çalışmaların STK'ların iddialarının aksine doğayı koruduğudur.

“HES yapıp enerji üretenler elbette çevreye hoyratça davranmamalı. Ama size şunu rahatlıkla söyleyebilirim. Ülke geneline baktığımızda HES yapıp işletenlerin ağaçlandırmasıyla Türkiye çok daha yeşil olmuştur. Özellikle Ak Partili belediyelerin olduğu yerlerde yeşil saha miktarı geçmiş yıllara göre yüzde 25 artmıştır. CHP sürekli ‘HES’ler nedeniyle ülkede zeytin ağacı bırakmadınız’ diye şikâyet ediyor. Ben de onlara ‘insaf diyorum” (Yıldız, Hürriyet, 21.04. 2012).

HES inşaatları ağaçlandırma fırsatı ve bazı dönemlerde sele yol açan akarsuların tahkimatı olarak nitelendirilmekte, bununla birlikte öncelikli yararın boşa akan suları değerlendirerek israfı sona erdirmek olduğu vurgulanmaktadır. HES’ler sayesinde hem ülke ağaçlandırılacak, hem sel felaketleri önlenecek, hem de enerji açığı kapatılacaktır (Enerji Bakanı Veysel Eroğlu, Hürriyet, 04.07. 2008). Benzer bir bakış açısı 2-B’ler konusunda da görülmektedir. 2003 yılında 2-B konusu gündeme geldiğinde dönemin Orman Bakanı Osman Pepe, “Cumhuriyet tarihinin en büyük ağaçlandırmasını buradan sağlanacak kaynakla yapmayı düşünüyoruz.” (Hürriyet, 07.05.2003) demiştir. 2-B’lerin kapsamının genişletildiği düşünülürse, ormanlık arazilerin rant uğruna talan edildiği eleştirisine karşılık tam aksini öne sürülen bu savın 2012 yılında tekrar dile getirildiği görülmektedir: 2-B Yasası adeta orman koruma yasası gibidir.

2B alanlarının satışından elde edilecek gelirler, Türkiye’de afet riskinin azaltılması, orman köylülerinin desteklenmesi, orman alanlarının güçlendirilmesi ya da yeni orman alanlarının yapılmasında kullanılacak” (MALİYE Bakanı Mehmet Şimşek, Hürriyet, 11.05.2012).

- “Avrupa’da da hala var, neyimiz eksik”

Nükleer santrallerin meşrulaştırılması için öne sürülen temel savlardan biri, bu tip santrallerin tüm dünyada, özellikle de gelişmiş Avrupa ülkelerinde kullanılmakta olduğudur. Öyle ki söz konusu ülkeler gelişmişliklerini nükleer enerjiye borçludurlar: Bu sayede dışa bağımlılıktan kurtularak kendi sanayilerini kurabilmişlerdir. Enerji nakil yollarının stratejik önemine sık sık vurgu yapılarak, bu yollar kanalıyla gelen enerjinin dışa bağımlılık konusunda yarattığı risk hatırlatılmaktadır.

Çevre tedbirleri alındıktan sonra herhangi bir sorun oluşturmaz, dünyada da nükleer santral kullanan çok ülke var” (Güler, Hürriyet, 04.07.2003)

“Bu görüşlerde bana göre çok sürpriz bir görüş ortaya çıkmadı. Yine dünya büyümesiyle alakalı enerji arz güvenliğinin önemli bir parçası olarak nükleer güç santrallerini görmeye devam ediyorlar” (Taner Yıldız, Ukrayna- nükleer güvenlik Zirvesi’nin ardından, Hürriyet, 20.04.2011)

Bu noktada özellikle Fransa, Belçika gibi AB üyesi ülkelerin nükleer enerji kullanmaya devam ettikleri, hatta enerjilerinin %78'ini bu yolla karşıladıkları vurgulanarak, gelişme ile nükleer santral kurma arasında bir ilişki kurulmaktadır: Gelişmek için nükleer santraller şarttır. Eğer ki Türkiye gelişmiş ülkeler arasında yerini almak; “ilk on ekonomi arasına girmek” istiyorsa, nükleer santral kurmalıdır (Yıldız, Hürriyet, 01.06.2011).

ABD'de 105, Japonya'da 53 nükleer santral olduğunu bildiren Güler, Fransa'nın elektrik ihtiyacının yüzde 78'inin nükleerden enerjiden sağladığını bildirdi (Güler, Hürriyet, 17.01.2007).

“Azerbaycan'da, Ermenistan'da, Rusya'da, Romanya'da Ukrayna'da nükleer santral var. Çevremizdeki bütün ülkeler nükleer enerjiden istifade ediyor (Suat kılıç, Hürriyet, 06.09.2010).

“Şu anda işletmede bulunan dünyadaki 439 santrale baktığınızda, çok az istisnası dışında gelişmiş ülkelerde bunlar yapılmıştır. Yaklaşık 69 tane inşası süren santralin de yine benzer ülkelerde yapıldığını görürsünüz” (Yıldız, Hürriyet, 05.07.2010).

- “Nükleer santraller riskli değil, bilakis güvenlidir”

Özellikle Çernobil deneyiminden ve Fukishima örneğinden sonra kamuoyunda nükleer santraller konusunda oluşan karşı çıkışı bertaraf etmek için Türkiye'ye yapılacak nükleer santrallerin yeni teknoloji ürünü oldukları, dolayısıyla risk taşımadıkları vurgulanmaktadır. Sızıntı yapan santraller eski teknolojidir. İnşa edilecek yeni santraller sıkı denetim altında tutulacaklarından tehlike yaratmayacaklardır. Bu nedenle, aynı zamanda bir güç unsuru olan nükleer santrallerin kurulmasının bir mahsuru yoktur.

Artık nükleer enerjide insan hayatını tehdit eden unsurlar adeta yok edilmiştir. 10 yıl, 20, 30 yıl öncesinin nükleer enerji santralleri kurulmuyor” (Erdoğan, Hürriyet, 31.05.2012).

“Nükleer santraller nükleer bir güç. Bu güç santrallerinde çalışanlar adeta bir BBG evinde yaşayacaklar. Kontrol altında olacaklar. Bu bütün dünyada da böyle. Bizde de kusura bakmayın böyle olacak. Nükleer güç santrallerinde çalışan insanlar güvenlik soruşturmasından geçecek. Bütün somut olarak bu kararlar alındı. Biz bunların uygulanmasına karar verdik. Sürekli izlenecekler ve güvenlik soruşturmasından geçecekler” (Yıldız, Hürriyet, 30.03.2012).

Türkiye'de kurulacak olan nükleer santraller o kadar risksizdir ki, günlük hayatta kullandığımız pek çok şey nükleer santrallerden daha tehlikelidir. Böylelikle, “önemsizleştirme” yoluyla söylem işlemekte, nükleer santral konusunu meşrulaştırmaktadır.

“Riski var diye araba kullanmaktan vazgeçiyor muyuz? Halatları depremde kopar diye Boğaz Köprüsü'nden geçmemelik yapıyor muyuz? Nükleer santraldan da vazgeçmek yok” (Erdoğan, Hürriyet, 28.03. 2011).

“Bekarlık nükleer santraldan daha tehlikeli” (Yıldız, Hürriyet, 06.04.2011).

“Paris'in etrafında 9 nükleer santral var. Dünyanın en fazla turist alan şehri Paris'tir, 55 milyon turist çeker. Bu oran Türkiye'nin iki katı. Paris'in turisti kıymetli de bizimki tersi mi? Turizme, yeşile, tarımımıza hiçbir şey olmaz. Nükleer santral turiste bir sıkıntı verecek olsa Paris'in ayağa kalkması lazımdı.”(Yıldız, Hürriyet, 06.04.2011).

- “Nükleer enerji, yenilenebilir enerjidir ve çevrecidir.”

Nükleer santrallerin Türkiye kamuoyundaki intibasının aksine temiz enerji sağladığı, dolayısıyla da çevreci olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır.

“Nükleer güç santrali yatırımını, çevreye rağmen değil, çevre için yapıyoruz” (Güler, Hürriyet, 17.01. 2007).

Bu bağlamda nükleer enerji “yenilenebilir enerji” olarak tanımlanmakta, bu kavramın içeriği değiştirilmektedir.

Nükleer santral inşa ederek hem ucuz elektrik üreteceğiz hem dışa bağımlılıktan kurtulacağız hem de karbon salınımını azaltarak çevreyi çok daha fazla güçlendirmiş olacağız” (Erdoğan, Hürriyet, 31.05.2012).

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız, nükleer ve yenilenebilir enerji kaynaklarının temiz ve birbirini tamamlayıcı unsurlar olduğunu belirtirken, “O yüzden nükleeri destekleyen yenilenebilir enerjiyi, yenilenebilir enerji destekleyen de nükleeri destekler” dedi (Yıldız, Hürriyet, 05.07. 2010).

Dolayısıyla, yenilenebilir enerjinin bu yeni tanımı söz konusu genelleştirme ile birleşerek, nükleer santral karşıtları yenilenebilir/ yeşil enerji karşıtıymış gibi sunularak karşı-söylem saptırılmakta, içeriği de boşaltılmaktadır. Nükleer enerji, fosil yakıtlardan sağlanan enerjiye karşı- çevre dostu- küresel ısınmaya yol açmayan- temiz enerji (Hilmi Güler, Hürriyet, 13.07.2008) olarak konumlandırıldığından, riskleri ve atıkları göz önüne alınmaksızın kamuoyuna lanse edilmektedir. Nitekim bu söyleme göre Kyoto Protokolü ile gündeme gelen karbondioksit emisyon oranını düşürmenin tek çaresi rüzgar, güneş enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından biriymiş gibi sunulan nükleer enerjidir. Nükleer enerji o kadar temiz bir enerjidir ki tesislerin yanında balık bile tutulabilecektir.

Yatırım sayesinde ithal edilen fosil yakıtlar için her yıl ödenen 10 milyon lira tutarındaki yerli kaynağın yurt dışına çıkması engellenmiş olacak. Bunun yanında yıllık 72 bin tonluk karbondioksit emisyonunun önüne geçilmiş olunacak” (Erdoğan, Hürriyet, 04. 09. 2010).

Nükleer tesisin iki metre yakınında balık tutulacak” (Devlet Bakanı Zafer Çağlayan, Hürriyet, 01.06.2011).

ÇEVRECI Mİ TERÖRİST Mİ?

Hükümetin çevre politikalarına karşı çıkan STK’ların- kamuoyunun tepkisinin saptırılarak Türkiye’nin kalkınmasına karşı çıkmakla- yani Büyük Türkiye hedefiyle çelişen düşmanca bir tutumla yorumlanması genel bir eğilim olarak izlenmektedir. Bir anlamda bu tür karşı çıkışların neredeyse “vatan hainliği” ile özdeşleştirilmesi söz konusudur.

Türkiye’de birçok çevreci sivil toplum kuruluşu (STK) ile gerçekten onları anlamak amacıyla görüşüğünü ancak STK’ların görüşleri dikkate alındığında, o zaman Türkiye’de hiçbir alanda enerji üretilmesinin mümkün olamayacağını ifade eden Yıldız, “Bunu talep etmek Türkiye’nin kalkınmasına karşı çıkmaktır” dedi. . (Yıldız, Hürriyet, 21.04. 2012).

Çevreci hareket, İslamcı-muhafazakâr söylemin eski düşmanı ile özdeşleştirilerek yaftalandığı görülmektedir. Böylece hükümet politikalarına karşı çıkan söylemler saptırılarak, kamuoyu gözünde değersizleştirilmeye çalışılmaktadır.

“Bazı yerlerde ideolojik yaklaşımla nükleer enerjiye tavır takınanlar oldu.”(Erdoğan, Hürriyet, 31.05. 2012).

Diğer bir söylem ise dış düşmanlar söylemidir. Türkiye’nin gelişmesini, kalkınmasını dolayısıyla da lider olmasını istemeyen bazı dış düşmanlar ve bunların içteki uzantıları olarak nitelendirilen çevreci örgütler işbirlikçi olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de madencilik gelişmesini istemeyen kesimler söz konusudur. Siyanürlü altın konusunda kamuoyundan daha bilinçli bir tepki geldiği- bu konuda daha yüksek ses çıktığı ve taş ile kum ocakları konusundaki tepkilerin bu derece basına yansımadağı göz önüne alınırsa, bu durumun Bakan tarafından sessizlik olarak yorumlanarak, konunun çarpıtıldığı görülmektedir.

Eroğlu, "Türkiye'nin en önemli yerini delik deşik ettiler diye itiraz ediyorlar. Kum ve taş ararken, kimsenin itirazı olmuyor. Türkiye'nin altın gibi değerli bir madeni bulmasından rahatsız olanlar var" dedi.... Eroğlu, siyanürün başka madenlerin çıkarılması ve çelik üretiminde de kullanıldığı anımsattı. Eroğlu, şunları söyledi: "Bakın altın konusunda yaratılan durum farklı. Türkiye'nin en önemli yerini delik deşik ettiler diye itiraz ediyorlar. Kum ve taş ararken, kimsenin itirazı olmuyor. Onlarda delik deşik ediyor. Ama altın farklı. Çünkü Türkiye'nin altın gibi değerli bir maden bulmasından rahatsız olanlar var. Bu olaylar ve tepkiler dış

kaynaklı. Çünkü altın konusundaki iktidarı elinde tutanlar, Türkiye'nin bu pazara girmesini istemiyor. Altında yatan temel neden bu. Diğer madenler için dağlar taşlar delinirken sesleri çıkmıyor. Siyanürü bahane ediyorlar ama siyanür sadece altın çıkartılırken mi kullanıyor?..... Ben çevre bakanı olarak olaya çevre açısından bakarım, ama bu ülkenin maden değerlerinin kullanılmasından rahatsız olanlara da karşı çıkarım” (Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu, Hürriyet, 03. 02. 2009).

Çevreciler Türkiye'nin kalkınmasını sabote eden, Türkiye'nin gelişmesinin istemeyen odakların maşasıdır. Başbakan'ın Hopa olaylarında adlarını net olarak koyduğunu (eşkiya) hatırlamakta fayda var.

Erdoğan, “Bazı çevreciler bu projeyi sabote etme gayreti içerisinde. Ama biz inanıyoruz ki inşaat için mekânın tercihi, iyi proje ve güvenlik önlemleri bağlamında bu projeyi doğru şekilde gerçekleştireceğiz.” dedi.(Erdoğan, Hürriyet, 17.03.2011).

Nükleer enerji çağdaştır, Türkiye nükleer enerjiye geçmediği takdirde geri kalacaktır. Diğer madenler yetersiz ve pahalıdır. Nükleer enerjiye karşı çıkmak demek, Türkiye'nin geri kalması istemek demektir- Türkiye, geçmişte engellenmiş, “uyutulmuş”, dolayısıyla da geri kalmıştır. Böylece, karşı seslerin bir kez daha düşmanlaştırılarak kısıldığını görürüz.

Çağlayan, "Ben nükleer enerjiye karşıyım. Peki kardeşim başımın üstünde yerin var. Koy bakalım yerine, ne koyacaksın? Tezekten mi enerji üreteceğiz?" diye tepki gösterdi.... Benim rüzgârdan, sudan, güneşten, jeotermalden yapabileceklerim kısıtlı. Allah bu kadar vermiş. Enerji tüketildikçe üretilmek zorunda olan bir metadır. Alıp enerjiyi depolayayım, sonra kullanalım diyemezsiniz. Böyle bir ortamdan iki nükleer santral 85 milyar kilowatt saat enerji üretecek. Bunu doğal gazdan üretelim diyemezsiniz. Faturası ise 4 milyar dolar. Nükleerle yapılırsa 320 milyon dolar. Elimizi vicdanımıza koyacağız. Karşı çıkarken neye karşı çıktığımızı bileceğiz... Yıllarca bundan ıstırap çekmiş biri insanım. Geçmişte, bize 'uyusunlar, büyüsünler, nenni' dediler. Uyuyarak büyüyemedik.." (Çağlayan, Hürriyet, 10.07.2011).

Bu açıdan nükleer santral kurmamak delilik olarak nitelendirilmektedir. Türkiye'nin hamlesi yerindedir:

“Dünyada şu anda işletmede 442 santral var. Bunlardan hiçbiri vazgeçmediler. Daha ilginç bir şey, Japonya'da deprem oldu, 6 şiddetinde artçı depremler olmasına rağmen Japonya'da 54 ünite çalışmasını sürdürüyor. Çernobil çok kötü bir kazaydı değil mi, tarihlere kazandı. Belki 500 yıl konuşulacak. Çernobil'den sonra dünyada 30 ayrı ülke 170 santral kurma kararı aldı. ABD, Japonya ve Fransa'da dünyadaki nükleer santrallerin yarısı var. Ben bunlara akıllı diyordum, niye o zaman ben deli olayım? Dünyadaki doğru tespit edilmiş olan eğilimlerin dışında kalamayız. Birtakım yanlış tespitler var, onları da çek ediyoruz. Bu noktada tereddüt göstermek doğru değil.” (Yıldız, Hürriyet, 19.03.2011).

Özellikle Başbakan Erdoğan'ın söylemlerinde karşı seslerin çeşitli örneklerle önemsizleştirildiği ve sıradanlaştırılmaya çalışıldığı izlenmektedir. “Malum şahıs ve şahıslar”, “bu zihniyet”, “hayal tacirliği” yapanlar olarak nitelendirilenlerin CHP ile özdeşleştirilen laik elitler olduğunu belirtmek gerekir. Onların “yatırımlara karşı çıktığı” vurgulanarak kalkınma konusundaki gecikmenin sorumlusu olarak gösterilmektedirler.

“Dünyada 442 nükleer santral bulunuyor. Bu santrallar enerji üretiyor, hem de bütün tedbirleri alınmak suretiyle güvenle üretiyor. Riski var mı? Tabii var. Patlayabilir. Bunu geçenlerde söyledim, malum şahıs veya şahıslar tarafından eleştiri aldık. Riski var, patlayabilir diye tüp gaz kullanmayacak mıyız? Riski var diye arabaya binmeyecek miyiz? Riski var diye İstanbul'un Boğaz Köprüsü'nden geçmeyecek miyiz? Olur ya, halatlar kopabilir deprem esnasında. Geçmeyecek miyiz? İşte bu zihniyete sorarsanız geçmeyeceksiniz. “Boğazın altından tüp geçit yapıyoruz, raylı sistem yapıyoruz, geçmeyecek miyiz, riski var havasız kalabilirsin” diyen Erdoğan, şöyle devam etti: “Bu anlayış aklın, bilginin, deneyimin, tecrübenin ortaya koyduğu eserlere yönelik başında hep olumsuzdur ‘no’ tuşuna basarlar. Bittikten sonra ‘yes’ tuşuna basarak geçerler. Nükleer enerjiye karşı çıkanlar radyasyon riski olduğu için bilgisayar kullanmıyor mu, televizyon izlemiyor mu? Bir yandan Türkiye'yi büyütme bahsedecek, diğer yandan hayal tacirliği yapacak, diğer yandan enerjiyi nereden temin edeceğinizi açıklayamayacak, yatırımlara karşı çıkacaksınız.” (Erdoğan, Hürriyet, 28.03.2011).

Bakan Taner Yıldız'a göre, “keyfi gösteriler” yüzünden Türkiye’de çevre kirlenecektir. Böylece STK’ları önemsizleştirilmektedir. Bakanın “yerli ve yenilenebilir kaynaklara olan tepki” nitelendirmesi ise çevreye karşı bakış açısını da göstermesi bakımından önemlidir.

“Bir gazetecinin “Son 2 ayda doğalgaz çevrim santrali yatırımlarına yoğun bir ilgi olduğunu gözlemliyoruz, bunu kaynak çeşitliliği açısından bir tehdit olarak görüyor musunuz?” şeklindeki sorusu üzerine Taner Yıldız, “Kaynak çeşitliliği açısından bir tehdit görüyorum. Ama bunun müsebbibi olarak kamudan daha ziyade, yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarına olan tepkiyi temel gerekçe olarak görüyorum. Bunu da kamuoyuna büyük bir hassasiyetle sunuyorum” dedi. Zaman zaman yapılan keyfi gösterilerin yatırımcıyı doğalgaz santrallerine yönelttiğini ben canım sıkılarak izliyorum” diyen Enerji Bakanı şöyle konuştu: “Çevreye zarar verdiği gerekçesiyle su projelerinin, kuşlar gerekçesiyle rüzgar santrali projelerinin, engellenmesinin sonucunun doğalgaz santrallerine dönüş olduğunu, bunun da büyük oranda bir tehdit oluşturacağını ben de söylüyorum. Mesajım o arkadaşlarıdır. Mesajım özellikle kendinde her zaman o sorumluluğu hissetmeyen ve zaman zaman demeç veren bazı kuruluşlara olduğunu söyleyebilirim. Her zaman söylüyorum bu tür konuşmaların, bu tür demeçlerin, kendilerine yol, su, köprü olarak değil, doğalgaz santrali olarak döneceğini söylemişim. Onlar da ibretle bu süreci izlesinler..... Su santrallerine, rüzgar santrallerine, jeotermallara ne kadar karşı çıkarsak doğalgaz santrallerinin miktarı o kadar artacaktır. Ben bundan memnun kalmam” dedi. (Yıldız, Hürriyet, 06.11.2010).

Diğer bir söylem ise nükleer santrallerin yaygınlığıdır. Nükleer santrallere sahip çevre ülkeler örnek gösterilerek konu meşrulaştırılmaktadır. İlaveten, “nasıl olsa etkileneceğimiz” ileri sürülerek tehlike boyutunun da meşrulaştırıldığı görülmektedir. Dış güçlerin -bizim gelişmemizi istemeyenlerin oyunuyla engellendiği tekrar vurgulanmaktadır.

*“Azerbaycan'da, Ermenistan'da, Rusya'da, Romanya'da Ukrayna'da nükleer santral var. Çevremizdeki bütün ülkeler nükleer enerjiden istifade ediyor. Bir nükleer sızıntı olacaksa ha Rusya'da sızıntı olmuş, ha Sinop'ta ha Mersin'de değişen bir şey yok ama karteller Türkiye'deki lobiler aracılığıyla bizim ülkemizdeki bazı siyasetçileri sıkboğaz etmek suretiyle bugüne kadar nükleer santral kurmamızın önüne geçtiler. Bir ay önce nükleer santral kurulmasına ilişkin kanunu çıkardık. Ne oldu CHP nükleer santral kurulması ile ilgili kanunun iptal edilmesi için Anayasa Mahkemesine götürdü. Şimdi bekliyoruz. Anayasa Mahkemesi iptal ederse Mersin Akkuyu'daki nükleer santrali kuramayacağız. Petrolün yok, doğalgazın yok. Titanyumun, Uranyumun bütün nükleer maddelerin bu ülkenin coğrafyasında, yeraltında bir zenginlik olarak var. Bu santralleri niye kuramıyoruz? Son 8 senede Türkiye'de petrol arama faaliyetlerine yaklaşık 1 milyar dolar para harcıyoruz. Bu kaynağı bulabilmek için çalışıyoruz. Biz maraton koşmaya çalışıyoruz ama ayağımıza pranga vuruluyor” (Kılıç, **Hürriyet**, 06.09.2010).*

Tepkiler önemsizleştirilerek ve kamuoyundaki “halktan uzak aydın tipi” vurgulanarak konu sıradanlaştırılmakta, nükleer enerjinin faydalı olduğu mesajı verilerek meşrulaştırılmaktadır.

*“Aydınlarımızın çelişkili özelemleri, devam ediyor. Hem bir yandan küresel ısınma olmasın, petrolün fiyatı lüksek olmasın hem de ucuz elektrik kullanalım, hayatımız güzel olsun diyorlar. Bunların hepsi bir arada olmuyor. Nükleer tabii ki sıfır riskli değil, ama tedbiri alındığında bu riski minimize edip kullanmak durumundayız.” (Güler, **Hürriyet**, 18.01. 2008).*

*“Bazı çevrelerin nükleer teknolojiye karşı oluşturduğu tepkiye karşın insanlar, nükleer tubbin faydalarından yararlanmak için sıraya giriyor. Böyle bir paradoks var” (Güler, **Hürriyet**, 17. 01. 2007).*

SONUÇ

Türkiye kapitalizme eklemlenme sürecinde çevre konusunda tutarlı bir politika oluşturamamakta, sanayileşmeyi doğal kaynakların korunmasından öncelikli tutmaktadır. Her ne kadar temiz enerji ve teknoloji yatırımlarını destekleme kararları alınmışsa da, fosil enerji kaynaklarının kullanımı ve sera gazlarının emisyonunu azaltmak konusundaki belirsizlik (Konak, 2011); söz konusu bakış açısından kaynaklanmaktadır. Özellikle neo-liberal yaklaşım paralelinde, ekonomik büyüme refahla ilişkilendirilmekte, bu noktada ise sürdürülebilir kalkınmacılık söylemine başvurulmaktadır. Bu anlayışa göre, enerji çıkmazı içinde olan Türkiye “kendi kaynaklarını” kullanmaya başlamalıdır. Türkiye'nin ekonomik büyümesine

ivme kazandırmak, ÷lkeye yabancı sermayeyi çekebilmek ve en önemlisi Türkiye'nin dışa bağımlılığını azaltarak egemen konuma yükseltebilmek için (Şener ve Savrul, 2009; Özemre, vd. , 2000) HES ve nükleer santraller başta olmak üzere, “sürdürülebilir enerji kaynakları”na ihtiyaç bulunmaktadır. Temiz enerji kaynakları ise yetersiz ve verimsizdir. Özellikle nükleer santrallerin kurulmasıyla enerji tasarrufu ve verimliliği sağlanarak hem doğal kaynaklar korunacak, hem de ÷lkenin refah seviyesi ve askeri-politik gücü yükselecektir.

Türkiye enerji kaynakları açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Günümüze kadar bu potansiyelin değerlendirilememesinin nedeni devletçi, baskıcı politikalar nedeniyle özel sektörün engellenmesi ve dış güçlerin lobi faaliyetleridir. Türkiye çağdaş uygarlık seviyesinde hak ettiği liderlik konumuna ulaşmak için var olan tüm kaynaklarını değerlendirmek zorundadır. Öte yandan, bununla yetinmeyerek tüm gelişmiş ÷lkelerin yaptığı gibi nükleer enerji yatırımlarına hız vermelidir. Bu Türkiye'nin milli meselesidir. Dolayısıyla hükümetin enerji politikasına karşı çıkmak Türkiye'nin kalkınmasına, Dünya liderliğine oynamasına karşı çıkmakla birdir. Bu bağlamda Adalet ve Kalkınma Partisi nezdinde İslamcı-muhafazakâr söylemin yaşadığı dönüşüm de önemlidir. Küresel çağda söylemlerini küreselleştiren yeni elitler İslamcı söylemin Neo-liberalizme eklenmesinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümeti'nin sürdürülebilir kalkınma yoluyla küresel liderlik iddiası bunun bir göstergesidir. Türkiye'nin kapitalizme entegrasyonu süresinde Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümeti'nin çevre politikaları sermaye odaklı olup doğa ekonomik bir araca indirgenmektedir. Neo-liberalizm sürecinde denetim mekanizmalarının kaldırılmasıyla bazıları yerli ortaklı çok uluslu şirketlerin faaliyetlerini arttırdıkları izlenmektedir. Bunun sonucu ise Türkiye'nin doğal kaynaklarının tahribatı ve sömürülmesidir. Genel anlamda tepkisiz olan kamuoyu yaşanan tahribatın gözle görülür etkileri nedeniyle sessizliğini bozmaktadır. Bu açıdan Neo-Liberalizm sürecinin önceki dönemlere nazaran sancılı yaşanıp yaşanmayacağı merak konusudur.

SON NOTLAR

*Öğr. Gör. , Hakkâri Üniversitesi, İİBF

**Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

KAYNAKÇA

ABAY, Tezcan. E; Göksel N. DEMİRER (2000). “Küreselleşmenin Ekolojik Sonuçları”, 1.Basım, Özgür Üniversite Kitaplığı, Ankara.

ABAY, Tezcan; S. ULUDAĞ (2000). “Yeni bir Felaket Eşiğinde Eski Bir İhanet: Enerji Politikaları ve Nükleer Santraller”, “Küreselleşmenin Ekolojik Sonuçları” içinde, Edt. T. Abay ve G. Demirer, 1.Basım, Özgür Üniversite Kitaplığı, Ankara.

ABAY, Tezcan; E. TORUNOĞLU (2000). “Çevre Sorunları ve Türkiye”, “Küreselleşmenin Ekolojik Sonuçları” içinde, Edt. T. Abay ve G. Demirer, 1.Basım, Özgür Üniversite Kitaplığı, Ankara.

Adalet ve Kalkınma Partisi, <http://www.Adalet ve Kalkınma Partisiarti.org.tr/>

ALPMAN, S., Polat, (2012). “Bir Tasarım, Bir Temenni, Şimdinin “Hakiki” Burjuvazisi ve Eleştirisi”, Birikim, sayı 278-279, s. 38-45.

ANDERSON, Terry L.; Donald R. LEAL (1996). “Serbest Piyasa ve Çevrecilik”, 1.Basım, Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, Ankara.

BAYKAL, Hülya; Tan BAYKAL (2008). “Küreselleşen Dünyada Çevre Sorunları”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, sayı 9.

BAYRAKTUTAN, Yusuf; Sefer UÇAK (2011). “Ekolojik İktisat ve Kalkınmanın Sürdürülebilirliği”, Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Cilt 3, sayı 4, s. 17-36.

BIÇKI, Doğan (2001). “Batı Düşüncesi, Liberal Kapitalizm ve Çevre”, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 2, s. 33-42.

ÇAĞLAYAN, Selin (2011). “Müslüman Kardeşler’den Yeni Osmanlılar’a İslamcılık”, 2. Basım, İmge Kitabevi, Ankara.

DELÉAGE, Jean Paul (2000). “Ekonomi- Politığın Eko-Marksist Eleştirisi”, Der. G.N. Demirer, M. Duran, G. Özgür (2000). “Marksizm ve Ekoloji”, 1. Basım, Öteki Yayınevi, Ankara.

DEMİRER, G. N; T. DEMİRER; Ö. UĞURLU (2000). “Emperyalizmin 21.yüzyıl Stratejisi MAI’ nin Çevresel Boyutu”, “Küreselleşmenin Ekolojik Sonuçları” içinde, Edt. T. Abay ve G. Demirer, 1.Basım, Özgür Üniversite Kitaplığı, Ankara.

DEMİRER, G.N. ; M.DURAN, E. TORUNOĞLU (2000). “ Marksist Ekoloji Anlayışı Üzerine”, Der. G.N. Demirer, M. Duran, G. Özgür (2000). “Marksizm ve Ekoloji”, 1. Basım, Öteki Yayınevi, Ankara.

DEMİRER, Temel (2006). “Kapitalist Vahşetin Kıskaçında İnsan ve Doğa”, Edt. Sibel Özbudun; Cahide Sarı; Temel Demirer, “Kıyamete Çeyrek Kala!”, 1. Basım, Ütopya Yayınevi, Ankara.

----- (2006). “Kapitalizm Ne Vaat Ediyor?”, Edt. Sibel Özbudun; Cahide Sarı; Temel Demirer, “Kıyamete Çeyrek Kala!”, 1. Basım, Ütopya Yayınevi, Ankara.

DİKKAYA, Mehmet; Deniz ÖZYAKIŞIR (2008). “Küreselleşmenin Ekonomi- Politigi”, 1. Basım, Gazi Kitabevi, Ankara.

DÖNMEZ, Rasim, Özgür, (2012). “Adalet ve Kalkınma Partisi: İslamcılıktan Post-Kemalist Bir Anlatıya Doğru”, Doğu Batı Düşünce Dergisi: Türk Muhafazakarlığının Eleştirisi, sayı 58.

DURAK, Yasin (2012). “Dindar-muhafazakâr Burjuvazi ve “Yukarıdan” Dindarlık”, Birikim, sayı 278/279, s. 46-54.

FOSTER, J. Belammy (2008). “Savunmasız Gezegen”, 2. Basım, Epos Yayınları, Ankara.

GUPTA, Avijit (1993). “Üçüncü Dünya Ülkelerinde Çevre ve Kalkınma”, Çev. Şükrü Alpagut, 1. Basım, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

HARRISON, Paul (1993). “ 3. Dünya ve Ekoloji”, Çev. Cevdet Cerit, 1. Basım, Pınar Yayınları, İstanbul.

HARVEY, David (2004). “Yeni Emperyalizm: Mülksüzleşme yoluyla Birikim”, Çev. Evren Mehmet Dinçer, Praksis, sayı 11, s.23-48.

----- (2008). “Yeni Emperyalizm”, Çev. Hür Güldü, 2. Basım, Everest Yayınları, İstanbul.

İRGE, N. Filiz (2005). “Gelişmiş Kapitalizm Eşliğinde Yeni Sömürgecilik”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, s. 59- 88).

KAHRAMAN, H. Bülent (2008). Türk Siyasetinin Yapısal Analizi.

----- (2009). AKP ve Türk Sağı.

KONAK, Nahide (2011). “Kyoto Protokolü Esneklik Mekanizmaları, Gönüllü Karbon Piyasası ve Türkiye”, Alternatif Politika, Cilt 3, sayı 2, s.154-178.

MAZI, Fikret; Gülay ERCİNS (2009). “Küreselleşme ve Çevreye İlişkin Farklı Yaklaşımlar”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 10, sayı 1, s. 57- 69.

O’CONNOR; J. (2000). “Sürdürülebilir Kapitalizm Mümkün mü?”, Der. G.N. Demirer, M.Duran, G. Özgür (2000). “Marksizm ve Ekoloji”, 1. Basım, Öteki Yayınevi, Ankara.

ORHANGAZI, Özgür; G. ÖZGÜR (2000). “Küresel Çevre Sorunları”,). “Küreselleşmenin Ekolojik Sonuçları” içinde, Edt. T. Abay ve G. Demirer, 1.Basım, Özgür Üniversite Kitaplığı, Ankara.

ÖZEMRE, Ahmed Yüksel; Ahmet BAYÜLKEN; Şarman GENÇAY (2000). “50 Soruda Türkiye’nin Nükleer Enerji Sorunu”, 1. Basım, Kaknüs Yayınları, İstanbul.

SOMEL, Ali (2009). “Türkiye’de Kalkınma Planlaması Efsanesi”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Cilt 9: Dönemler ve Zihniyetler, s. 328-329-330.

ŞENER, Sefer; Mesut SAVRUL (2009). “Türkiye’ni Enerji Sorunu Çerçevesinde Nükleer Enerjinin İktisadi Açıdan Değerlendirilmesi”, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt 4, sayı 1, s. 57-89.

TUĞAL, Cihan (2006). “Adalet ve Kalkınma Partisi İktidarı: Sermayenin Pasif Devrimi”, Birikim, sayı 204, s. 26-30.

YANKAYA, Dilek (2012). “28 Şubat, İslami Burjuvazinin İktidarı Yolunda Bir Milat!”, Birikim, sayı 278/279, s. 29-37.

YILMAZ, Aslı (2009). “Yeni Sağcı Su Politikası Kavramları: Fiyatlandırma, Su Hakkı, Özerklik-Katılım”, Memleket, Siyaset, Yönetim, Cilt 4, sayı 10, s.1-32.

YILMAZ, Feridun (2009). “Türk Sağı ve Ekonomi Fikri”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Cilt 9: Dönemler ve Zihniyetler, s. 475-480-481-482-484-485-486-487-490-492-494-495.